

GHID
de monitorizare a discursului și comportamentului sexist în mass-
media tradițională și online din Republica Moldova, în special în
perioadele electorale

Experte ale Consiliului Europei
dr., conf. univ. Loretta HANDRABURA
Consultanță internațională
Ileana BALABANOVA

Lucrarea este realizată în cadrul proiectului Consiliului Europei Îmbunătățirea Practicilor Electorale în Republica Moldova, faza III. Opiniile exprimate în această lucrare sunt responsabilitatea autoarelor și nu reflectă în mod necesar politica oficială a Consiliului Europei.

30 iunie 2024
CHIȘINĂU

CUPRINS

I.	Cadru teoretic.....	4
II.	Context normativ și angajamente.....	8
	2.1. Cadru legal internațional.....	8
	2.2. Cadru legal național.....	11
III.	Metodologie de monitorizare	15
	3.1. Metode de analiză.....	16
	3.1.1. Analiza cantitativă a datelor colectate.....	17
	3.1.2. Analiza calitativă (de conținut).....	19
	3.1.2.1. Discursului sexist.....	19
	3.1.2.2. Comportamentului sexist.....	24
IV.	Bibliografie.....	25

I. Cadru teoretic

Limbajul pe care îl utilizăm are puterea de a crea o societate echitabilă și incluzivă, fie una inechitabilă și discriminatorie pe diverse criterii. Comunicarea modelează realitatea socială influențând modul în care indivizii și grupurile se percep pe ei înșiși și pe ceilalți. Narațiunile și discursurile care domină discursul public, implicit cel politic, pot fie să împuternicească, fie să lipsească anumite grupuri, pot construi anumite identități și pot consolida structura dominantă a puterii.

Discursul public ca limbaj al interacțiunii sociale, cel ce dă formă conștiinței noastre, trebuie să fie unul corect din perspectiva genului și care include și femeile ca parte a umanității. Analizele realizate în Republica Moldova ca și în alte țări în ultimul deceniu demonstrează, însă, că mesajele publice, ca și cele private, păstrează în continuare forme și mărci lingvistice sexiste care jignesc, trivializează, marginalizează sau exclud, în special femeile și mai puțin bărbații, lezând demnitatea umană.

De ce se întâmplă acest lucru? Pentru că limbajul continuă să transmită părtiniri de gen. Ca dovadă incontestabilă este regula învățată încă la școală: „Masculinul prevalează asupra femininului.” Lingviste și lingviști din mai multe țări precum Franța¹, Spania, Mexic, Germania, Austria, Ucraina, Serbia, Elveția² ș.a. se opun, prin cercetările făcute, împotriva preeminenței masculinului asupra femininului în limbile lor și impunerea acestuia ca generic, prestigios, oficial și valoros. Or, limbajul activ androcentric ne obligă să vedem lumea printr-o prismă doar masculină, iar exprimările ar putea fi interpretate ca fiind subiective, discriminatorii sau devalorizante, plecând de la premisa că unul dintre sexe/genuri sociale reprezintă norma.

Perpetuarea în continuare a mesajelor și comportamentelor discriminatorii pe criteriu de gen, de regulă la adresa femeilor și mai puțin la adresa bărbaților, se produce în spațiul lingvistic românesc din Republica Moldova din cauza prejudecăților și stereotipurilor culturale, adeseori încă instituționalizate la noi ca și în alte țări cu democrații solide. Acestea stau la baza conservatorismului lingvistic și a „poliției gramaticale”, a prescripțiilor menținute în sursele lexicografice, nomenclatoarele de specialități și meserii din învățământul superior, profesional

tehnic și în Clasificatorul ocupațiilor, care abia din 2022 include și forme de feminin, nu doar de masculin, pentru profesii, funcții și meserii. Folosirea termenilor generici la masculin nu mai reprezintă o practică absolută, chiar și în textele legislative din unele țări. De exemplu, în versiunea în limba germană a Tratatului de la Lisabona, atestăm nu termenul generic de

cetățeni, ci „Unionsbürgerinnen und Unionsbürger” (cetățeni ai/cetățene ale Uniunii).

Discursul și comportamentul sexist, dezinformarea de gen, informarea eronată și informarea vătămătoare, atestate în conținuturile mass-media tradițională și online, precum și pe paginile publice ale actorilor politici, se revendică, prin urmare, din ideologia patriarhală, cu referire la aranjamente sociale, politici, limbaje și practici existente, impuse de bărbați. Or, ideologia supremației bărbătești exprimă credința sistematică, adesea instituționalizată, că femeile sunt inferioare și bărbații superiori, din care considerent trebuie să recunoaștem că limba are caracter ideologic și un rol central în modelarea atitudinilor culturale și sociale.

¹ A se vedea lucrările: Éliane Viennot, *Non, le masculin ne l'emporte pas sur le féminin!* Editor: Éditions IXe, Colectie:XX-YZ, 2017, 136 p.; Christine Bard, Le Nan Frédérique, *Dire le genre - Avec les mots, avec le corps*. Postfață de Éliane Viennot. Editura CNRS, 2019, 301 p.

² Pascal Gyax, Sandrine Zufferey, Ute Gabriel, *Le cerveau pense-t-il au masculin? Cerveau, langage et représentations sexistes*. Publisher: Le Robert, 2021, 176 p.

„Orice manifestare de ură sau intoleranță contrazice în mod direct valorile fundamentale ale Uniunii Europene - respectul pentru demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept și respectarea drepturilor omului. Uniunea Europeană își menține ferm angajamentul de a combate infracțiunile motivate de ură, sexismul și violența de gen, în colaborare cu parteneri precum UN Women, Consiliul Europei, Consiliul Audiovizualului și Comisia Electorală Centrală, a declarat Jānis Mažeiks, Ambasadorul Uniunii Europene în Republica Moldova în cadrul unei mese rotunde dedicată acestui subiect. Orice formă de ură este incompatibilă cu aceste valori. Din aceste considerente este important să combatem discursul de ură, în special în mass-media, iar monitorizarea în acest sens are un rol esențial. Or, discursul de ură se intensifică și capătă amploare în special în ajunul și în timpul campaniilor electorale.”³

Șeful Oficiului Consiliului Europei la Chișinău, Falk Lange, a opinat, la rândul său, că sexismul, discursul de ură și violența în bază de gen nu au loc într-o societate corectă. Dar mai cu seamă atunci când aceste elemente toxice se infiltrează în discursul politic, este subminată întreaga esență a democrației. „Angajamentul nostru față de valorile democratice cere ca noi să creăm mediul electoral liber de discriminare și retorică dăunătoare”⁴, a concluzionat oficialul.

Discursul sexist este frecvent parte din discursul de ură care propagă, între alte forme de ură bazată pe intoleranță, și discriminarea pe criterii de sex sau de gen atunci când este opresiv și misogin. Fișa informativă a Consiliului Europei privind **Combaterea discursului de ură sexist**, adoptată în 2016, propune o definiție a discursului de ură sexist: „Discursul de ură sexist este una dintre expresiile sexismului, care poate fi definită ca orice presupunere, credință, afirmație, gest sau act care vizează exprimarea disprețului față de o persoană, în funcție de sexul sau genul acesteia, sau de a considera acea persoană ca fiind inferioară sau redusă în esență la dimensiunea sa sexuală”.

³Evenimentul desfășurat în 26.04.2024 a abordat discuția despre măsurile necesare pentru combaterea discursului instigator la ură, a intoleranței în bază de gen și a sexismului în perioada electorală, pe baza lecțiilor învățate în contextul alegerilor generale locale din toamna anului 2023.

⁴ Ibidem

Dezinformarea de gen⁵ folosește informații false și un conținut puternic emoțional, încărcat valoric pentru a discredita, intimida, ridiculiza și/sau reduce la tăcere în special femeile în poziții înalte, candidatele din alegeri, jurnalistele, activistele pentru drepturile omului. Aceasta deformează înțelegerea publică a performanțelor politice ale femeilor și transformă stereotipurile de gen în arme cu scopul de a le descuraja să intre în competiția electorală pentru mandate de alese locale, parlamentare sau președinte de țară, respectiv, să urmeze cariere politice. **Informarea vătămătoare**⁶ se folosește de informații autentice, cu caracter privat sau secret care sunt făcute publice pentru a ataca o persoană și a alimenta discursurile instigatoare la ură.

Limbajul este, așadar, un vehicul pentru o întreagă gamă de reprezentări stereotipe și sexiste, până la cele mai violente forme în care acesta este folosit ca o armă violentă, ostilă, coercitivă, concepută intenționat pentru a ofensa, răni, umili sau intimida femeile. Violența lingvistică

ca parte a violenței împotriva femeilor în politică este un act internațional de violare a drepturilor politice, a menționat în 2021 secretarul general al Națiunilor Unite în raportul său.

Limbajul și comportamentul sexist este o formă de sexism care se manifestă mai evident în perioada campaniilor electorale și necesită să fie monitorizat, apoi prezentat actorilor politici, mass-media și altor părți interesate, implicit alegătoarelor și alegătorilor. E nevoie să fie explicate efectele nocive ale discursului și comportamentului sexist, prevederile legislative internaționale și naționale, precum și necesitatea contracarării, excluderii comunicării sexiste din strategiile de campanie electorală, precum și din instituțiile media care reflectă alegerile.

Ghidul de monitorizare propus de Consiliul Europei este justificat și din considerentul că atât instituțiile media, cât și partidele politice, în ultimii 7 ani, au fost tot mai frecvent informate,

sensibilizate prin diverse formări și acțiuni publice despre necesitatea respectării egalității de gen și utilizării unui limbaj echilibrat în privința genului în discursul public, respectiv în conținuturile media. 32 de instituții media au semnat în 19 septembrie 2016 cu Asociația Presei Independente din RM chiar un *Angajament de promovare a egalității de gen în produsele jurnalistice*. Scopul acestuia este

⁵ Nick Raistrick, Monica Ellena, *Manual despre dezinformare. Ghid pentru jurnaliștii, comunicatorii și organizatorii de campanii din Moldova*, Ch., 2023, p.40.

⁶ Claire Wardle, Hossein Derakhshan, *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking*. Strasbourg: Council of Europe, 2017, p. 20.

de a reflecta cât mai echilibrat ambele genuri în materialele lor, inclusiv să acorde articolelor, reportajelor sau emisiunilor cu femei în calitate de protagoniste cel puțin 25% din spațiul editorial sau timpul de emisie; să utilizeze un limbaj corect, non-sexist, fie neutru la gen, cu imagini echilibrate, atunci când relatează despre activitatea femeilor și a bărbaților în dezvoltarea societății, asigurarea coeziunii, securității și păcii.

Mai mult decât atât, în fiecare campanie electorală, Comisia Electorală Centrală elaborează un *Cod de conduită* privind desfășurarea și reflectarea campaniei electorale. Aceasta convenție, propusă pentru semnare concurenților electorali, precum și instituțiilor mass-media, stipulează modul de desfășurare și de reflectare a campaniei electorale, respectarea demnității participanților și participantelor, crearea unui climat de încredere și respect reciproc, care exclude lezarea demnității și imaginii concurenților electorali. Din anul 2023, *Codul de conduită* include și prevederi explicite cu privire la discursul sexist, iar președinta CEC, Angela Caraman, membrele și membrii Comisiei, au reușit să prioritizeze și acest subiect pe agenda instituției. Datorită înțelegerii importanței acestuia într-o democrație incluzivă, CEC a realizat în colaborare cu Consiliul Audiovizualului și Oficiul Consiliului Europei la Chișinău în iulie 2023 o campanie de sensibilizare - **Nu tolerez sexismul. Îl raportează!** -, a adoptat decizii și prevederi explicite de prevenire și sancționare a fenomenului complex de sexism manifestat în alegeri.

Trebuie precizat faptul că nu există niciun conflict între lupta împotriva discursului sexist, libertatea de exprimare și respectul pentru independența editorială atunci când vorbim de mass media. După cum se precizează în *Strategia privind egalitatea de gen pentru perioada 2020-2025*⁷ a Comisiei Europene, „Libertatea de exprimare este adesea abuzată ca scuză pentru a acoperi comportamentul inacceptabil și ofensator”. În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit în mod clar că libertatea de exprimare poate fi supusă restricțiilor, inclusiv pentru protecția reputației sau a drepturilor altora, iar statele pot sancționa astfel de forme de vorbire.

II. Context normativ și angajamente

Egalitatea de gen este un principiu fundamental al comunității europene, precum și al Republicii Moldova, consacrat în mai multe tratate și legi, în care se stipulează eliminarea inegalităților și promovarea egalității între bărbați și femei. Prin aceste politici ale UE de promovare a egalității de gen, la care și Republica Moldova este parte, se dorește îmbunătățirea vieții cetățenilor și cetățenelor într-o societate democratică care trebuie să devină incluzivă și participativă pentru femei și bărbați deopotrivă, inclusiv prin limbaj și comportamente.

2.1. Cadru legal internațional

---

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152> (Accesat: 9.04.2024)

- În **Strategia privind egalitatea de gen 2024-2029**⁸, Consiliul Europei își reafirmă angajamentul ferm față de egalitatea între femei și bărbați la toate nivelurile și în toate domeniile, alături de responsabilizarea femeilor și eliminarea sexismului și a stereotipurilor de gen, concentrându-se pe șase domenii strategice. Obiectivul strategic 1 abordează în mod explicit prevenirea și combaterea stereotipurilor de gen și sexismului, inclusiv combaterea limbajului sexist și a discursului instigator la ură sexistă. Prin vizarea diferitelor aspecte ale problemei, Strategia a conturat o abordare cuprinzătoare pentru abordarea stereotipurilor de gen și a sexismului, cuprinzând implementarea politicilor, considerentele tehnologice și inițiativele de cercetare necesare în acest sens.

- **Strategia și Planul de acțiune al ONU privind discursul instigator la ură (2019)** afirmă că: „Discursul public este folosit pentru câștiguri politice cu o retorică incendiară care stigmatizează și dezumanizează minoritățile, migranții, refugiații, femeile și orice așa-numit „altul”. Termenul discurs de ură este înțeles ca „orice fel de comunicare orală, scrisă sau comportament, prin care se atacă sau se folosește un limbaj peiorativ sau discriminatoriu cu referire la o persoană sau un grup pe baza a ceea ce sunt, cu alte cuvinte, pe baza religiei, etniei, naționalității lor, rasă, culoare, descendență, gen sau alt factor de identitate.”⁹

Consiliul Europei a fost un precursor în recunoașterea legăturii dintre gen egalitate și limbă, când a adoptat prima recomandare către statele membre în 1990, iar pe plan intern în 1994, prin Instrucțiunea nr. 33 privind utilizarea unui limbaj non-sexist în Consiliul Europei.

Ca urmare a unei creșteri de conștientizare a importanței limbajului și comunicării ca purtători de stereotipuri de gen și ca urmare a schimbării practicilor din statele membre, Consiliul Europei s-a ocupat în mod oficial de problema abordată în Recomandarea CM/Rec(2019)1 privind prevenirea și combaterea sexismului, precum și în alte documente de referință și ghiduri:

- **Ghid pentru utilizarea limbajului ca motor al incluziunii al Consiliului Europei (2024)** care se referă la rolul cheie al limbii în modelarea atitudinilor culturale, sociale, și recomandă utilizarea limbajului care include genul ca o modalitate puternică de a promova egalitatea de gen și eradică stereotipurile.¹⁰

- **Recomandarea CM/Rec (2022)16 privind combaterea discursului de ură**, care, conform documentului european, reprezintă “toate tipurile de exprimare care incită, promovează, răspândesc sau justifică violența, ura sau discriminarea împotriva unei persoane sau a unui grup de persoane sau care le denigrează pe acestea din cauza caracteristicilor personale sau a statutului lor real sau atribuit, cum ar fi „rasa”, culoarea, limba, religia, naționalitatea, originea națională sau etnică, vârsta, dizabilitatea, *sexul*, *identitatea de gen și orientarea sexuală*”.¹¹

⁸https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680ae569b (Accesat: 13.05.2024)

⁹<https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20Plan%20of%20Action%20on%20Hate%20Speech%20June%20SYNOPSIS.pdf> (Accesat: 2.04.2024)

¹⁰ Acesta este doar în versiune engleză și franceză. <https://rm.coe.int/guidelines-for-the-use-of-language-as-a-driver-of-inclusivity/1680aec235> (Accesat: 28.04.2024)

¹¹ <https://rm.coe.int/0900001680a9b671> (Accesat: 2.04.2024)

• **Recomandarea CM / Rec (2019) 1 către statele membre privind prevenirea și combaterea sexismului** definește sexismul ca fiind:

„Orice act, gest, reprezentare vizuală, cuvinte spuse sau scrise, practică sau comportament bazate pe ideea că o persoană sau un grup de persoane este inferioră/inferior din cauza sexului, care apar în sfera publică sau privată, online sau offline, ce urmăresc scopul ori au ca efect:

- i. încălcarea demnității sau a drepturilor inerente unei persoane ori unui grup de persoane;
- ii. provocarea vătămarilor sau prejudiciilor de ordin fizic, sexual, psihologic sau socioeconomic, precum și a suferințelor unei persoane sau unui grup de persoane;
- iii. crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator;
- iv. constituirea unor bariere în calea autonomiei și realizării depline a drepturilor omului de către o persoană sau un grup de persoane;
- v. menținerea și consolidarea stereotipurilor de gen.

Demne de reținut sunt și aceste trei prevederi explicate cu privire la tematica abordată în prezentul Ghid:

II.A. Limbajul și comunicarea

Limbajul și comunicarea sunt componente esențiale ale egalității de gen și nu trebuie să consacre hegemonia modelului masculin. Comunicarea nestereotipică este un mod bun de educare, sensibilizare și prevenire a comportamentului sexist. Acesta cuprinde eliminarea expresiilor sexiste, utilizarea formelor de gen feminin și masculin sau neutre pentru titluri și atunci când se adresează unui grup (subl.n.), diversificarea reprezentării femeilor și bărbaților și asigurarea egalității atât în plan vizual, cât și în alte moduri de reprezentări.”

II.B. Internet, rețele sociale și discursuri de ură sexiste online

Sexismul online este intens în întreaga Europă, femeile sunt afectate în mod disproporționat - în special femeile și fetele tinere, femeile jurnaliști, femeile politicieni, personalitățile publice și apărătoarele drepturilor omului. Un aspect al sexismului online este comentarea adversă a opiniilor sau punctelor de vedere exprimate. În timp ce atacurile împotriva bărbaților se bazează mai des pe opiniile sau competența lor profesională, femeile sunt mai susceptibile de a fi supuse abuzului și invectivei sexiste și sexualizate, al căror intensitate poate fi mărită de anonimatul oferit de internet. Atacurile online nu afectează doar demnitatea femeilor, ci pot împiedica femeile, inclusiv la locul de muncă, să își exprime opiniile și să le excludă din spațiile online, subminând dreptul la liberă exprimare și opinie într-o societate democratică, limitând oportunitățile profesionale și consolidând deficitul democratic de gen. Un alt aspect este că era digitală a adâncit controlul la care sunt supuse corpul, discursul și activismul femeilor. În plus, utilizarea abuzivă sexistă a rețelelor sociale - cum ar fi postarea de materiale vizuale intime fără acordul celor implicați - este o formă de violență care trebuie abordată.”

II.C. Media, publicitatea și alte produse și servicii de comunicare

Sexismul în mass-media - electronică, tipărită, vizuală și audio - contribuie la un mediu care tolerează și banalizează sexismul „cotidian”. Se manifestă prin:

- reprezentări sexuale, sexualizate și rasiale și obiectivarea femeilor, bărbaților, fetelor și băieților, inclusiv în publicitate, filme, televiziune, jocuri video și materiale pornografice;
- raportarea derogatorie sau banală despre aspectul, îmbrăcămintea și comportamentul femeilor, mai degrabă decât o discuție echilibrată și informată a opiniilor și punctelor lor de vedere;

- raportarea și imagistica femeilor și bărbaților în roluri stereotipe în cadrul familiei și comunității;
- reproducerea și perpetuarea stereotipurilor de gen în ceea ce privește victimele violenței de gen;
- reprezentare dezechilibrată și lipsa unei participări semnificative a femeilor la diverse roluri profesionale și informative (experți, comentatori), în special în ceea ce privește femeile aparținând unor minorități.”¹²

• **Rezoluția Parlamentului European din 17 aprilie 2018, Egalitatea de gen în sectorul mass-mediei din UE (2017/2210(INI)):** „B. Întrucât mass-media acționează ca o a patra putere, are capacitatea de a influența și, în cele din urmă, de a modela opinia publică; întrucât mass-media este unul dintre pilonii societăților democratice și, în această calitate, are datoria de a asigura libertatea de informare, diversitatea opiniilor și pluralismul mediatic, de a promova respectarea demnității umane și de a combate toate formele de discriminare și inegalitate, portretizând, printre altele, modele sociale diversificate; întrucât, prin urmare, organizațiile media trebuie să fie sensibilizate.”¹³

• **Limbajul neutru din punct de vedere al genului în Parlamentul European (2018):** „Limbajul neutru din punct de vedere gen este un termen generic care cuprinde utilizarea unui limbaj non-sexist, a unui limbaj incluziv sau a unui limbaj corect din punct de vedere al genului. Limbajul neutru din punct de vedere al genului este folosit pentru a evita expresiile ar putea fi interpretat ca subiectiv, discriminatoriu sau devalorizant pe baza premisei că unul dintre sexe/genuri sociale reprezintă norma.”¹⁴

• **Recomandarea CM/Rec (2007)17) către statele-membre privind standardele și mecanismele de asigurare a egalității de gen:** „eliminarea sexismului din limbaj și promovarea limbajului care reflectă principiul egalității între femei și bărbați.”¹⁵

• Documentul Consiliului Europei **Combaterea discursului de ură sexist (2016)** conchide cu privire la discursul și comportamentul sexist că acestea: „subminează libertatea de exprimare a femeilor și fetelor, iar impactul psihologic, emoțional și/sau fizic ale acestora sunt reale și severe” și „Discursul sexist al urii are ca efect reducerea la tăcere a femeilor, obligându-le să-și adapteze comportamentul și să-și limiteze mișcările și participarea la diverse activități umane.”¹⁶

• **Recomandarea CM/Rec(2013)1 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind egalitatea de gen și mass-media** include orientarea ca statele membre să adopte un

¹² <https://rm.coe.int/prevenirea-si-combaterea-sexismului/16809fab89> (Accesat: 12.04.2024)

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018IP0101> (Accesat: 9.04.2024)

¹⁴ https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187109/GNL_Guidelines_RO-original.pdf (Accesat: 28.04.2024)

¹⁵ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016807509e6 (Accessed: 10.06.2023)

¹⁶ <https://edoc.coe.int/en/gender-equality/6995-combating-sexist-hate-speech.html> (Accesat: 9.04.2023)

cadru juridic adecvat menit să asigure interzicerea instigării la ură și a oricărei forme de violență de gen în mass-media.¹⁷

- **Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Istanbul, 11.V.2011)**

Articolul 40 – Hărțuirea sexuală

„Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că orice formă de conduită verbală, nonverbală sau fizică de natură sexuală, cu scopul sau cu efectul violării demnității unei persoane, în special atunci când se creează un mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau jignitor, este supus unei sancțiuni penale sau alte sancțiuni legale.”¹⁸

2.2. Cadru legal național

În calitate de membră a Națiunilor Unite (ONU) și a Consiliului Europei, Republica Moldova a ratificat mai multe convenții privind drepturile omului care vizează promovarea egalității de gen și protejarea drepturilor femeilor. Ne referim la **Convenția ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor**, ratificată în 1994 și la angajamentul de implementare a obiectivelor evidențiate în **Declarația și Platforma de Acțiune de la Beijing**, adoptate la a patra Conferință Mondială asupra Femeii din 1995.

În 2022, Moldova a ratificat **Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie**.

Prin ratificarea acestor convenții, inclusiv și a Convenției Europene a Drepturilor Omului (CEDO), care include prevederi ce interzic discriminarea pe criterii de gen, și acorduri, Republica Moldova și-a asumat angajamente de a promova egalitatea de gen, de a proteja drepturile femeilor și de a aborda discriminarea și violența împotriva femeilor. Implementarea acestor obligații implică adoptarea de legi, politici și programe care promovează egalitatea de gen și împuternicesc femeile în toate aspectele societății.

Problema sexismului prin limbaj și comportament este reglementată expres în două legi naționale, precum și într-un cod, dar și într-un regulament al Comisiei Electorale Centrale care se adresează atât concurenților electorali, cât și instituțiilor media:

- **Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați nr.5-XVI din 09.02.2006**

Art. 2 Noțiuni principale (2017)

„Limbaj sexist – expresii și adresări ce prezintă femeia și bărbatul în manieră umilitoare, degradantă și violentă, ofensând demnitatea acestora”.

Articolul 8. Egalitatea de șanse în mass-media

¹⁷ <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2013-1-of-the-committee-of-ministers-to-member-s/1680982c06> (Accesat: 24.04.2024)

¹⁸ <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/07/Conventia-Consiliului-Europei-210-Romanian.pdf.pdf> (Accesat: 09.04.2024)

(1) Mass-media va contribui la promovarea principiului egalității între femei și bărbați în societate prin elaborarea de programe și de materiale cu impact asupra modificării modelelor sociale și culturale de comportament al bărbaților și femeilor pentru eliminarea prejudecăților, obișnuințelor și a altor practici bazate pe ideea de inferioritate sau de superioritate a unuia dintre sexe sau pe rolurile stereotipe privind bărbații și femeile.

(2) Este inadmisibilă și se sancționează conform legislației publicarea oricăror materiale și informații de caracter sexist și utilizarea limbajului sexist.”¹⁹

• **Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174 din 08-11-2018** - singura lege organică din Republica Moldova care reglementează discursul de ură într-o variantă extinsă (articolul 1) și stabilește sancțiuni clare pentru acest tip de discurs în media audiovizuale, care include și discursul sexist: „Discurs care incită la ură – mesaj care propagă, incită, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, anti - semitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau *discriminare pe criterii de sex* (n.n.), de rasă, de naționalitate, de religie sau credință, de dizabilitate sau de orientare sexuală.”

Prin articolul 11, Codul interzice programele audiovizuale susceptibile de a propaga, incita, promova sau justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau *pe discriminarea pe criterii de sex*.

Relevant este și **Articolul 18. Egalitatea de gen**

„(1) Furnizorii de servicii media promovează în activitatea acestora principiul egalității între femei și bărbați.

(2) La difuzarea programelor audiovizuale, furnizorii de servicii media respectă principiul egalității între femei și bărbați.

(3) Este interzisă utilizarea limbajului sexist și a scenelor de violență și comportament degradant față de femei și bărbați în serviciile media audiovizuale.”²⁰

• **Codul de conduită privind desfășurarea și reflectarea campaniei electorale pentru alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023**

Art. 4. Principii generale

„Fiecare semnatar în campania electorală se va baza pe următoarele principii:

d) respectarea principiului egalității de șanse și al nediscriminării, inclusiv sub aspectul dimensiunii de gen și al respectării egalității pentru persoanele cu nevoi speciale, al neadmiterii, violenței și sexismului față de alți concurenți electorali sau față de oricare alte persoane sau grupuri;

Art. 5. Discursul public – ca parte a campaniei și instrument de comunicare

1. Fiecare semnatar se obligă să folosească un limbaj respectuos la adresa concurenților electorali sau oricăror altor persoane și să nu incite la discriminare, ură sau violență în discursurile publice, la tv și radio, online media, în materialele de agitație electorală sau în orice alte apariții publice în campania electorală.

¹⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=99343&lang=ro# (Accesat: 10.04.2024)

²⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=33713&lang=ro (Accesat: 27.04.2024)

2. În sensul prezentului Cod, incitarea la ură urmează a fi considerată orice formă de exprimare, care instigă la violență, denigrare sau calomniere a unei persoane sau grup de persoane, la fel ca și orice hărțuire, insultă, stereotipizare negativă, stigmatizare sau amenințare la adresa unei persoane sau grup de persoane și justificarea unei astfel de exprimări, pe motive de rasă, culoare, descendență, origine națională sau etnică, vârstă, dizabilitate, limbă, religie sau convingeri religioase, *sex*, apartenență politică, *identitate de gen*, *orientare sexuală* (subl. n.) și alte caracteristici sau statut personal.

Art. 6. Desfășurarea campaniei electorale

(2) Fiecare semnatar:

- c) nu va publica materiale false, denigratoare, sexiste și defăimătoare la adresa altor semnatori.
- o) nu va întreprinde acțiuni de discriminare sau de violență față de concurenții electorali sau alegători, inclusiv violență pe bază de gen;
- p) va oferi în condiții de egalitate acces și reprezentare în dezbaterile electorale pentru femeile și bărbații candidați, inclusiv în emisiuni difuzate în prime time;
- r) nu va incita la ură, discriminare sau violență, nu va folosi limbaj sexist și nu va încuraja astfel de comportamente în raport cu alți concurenți electorali, susținătorii acestora sau oricare alte persoane;
- s) va respecta egalitatea de gen, drepturile omului și incluziunea socială și va reflecta aceste aspecte în materialele de informare în masă.”²¹

• Regulamentul privind reflectarea alegerilor de către instituțiile mass-media din Republica Moldova

Capitolul IV. Particularități de organizare și de desfășurare a dezbaterilor electorale

„62. În cadrul dezbaterilor electorale se aplică interdicțiile prevăzute în pct. 40 din prezentul regulament, inclusiv sunt interzise:

- 1) discursul care incită la ură;
- 2) dezinformarea;
- 4) utilizarea limbajului sexist.”²²

Pentru prima dată în Republica Moldova din 2022 avem și *mecanisme legale de sancționare a discursului de ură, instigării la discriminare și incitare la acțiuni violente* prevăzute în două Coduri.

Cod contravențional al RM

Art. 52, alin. (3) – „Utilizarea de către candidatul la alegeri a discursului de ură și/sau instigarea la discriminare în cadrul perioadei electorale și/sau în materialele de agitație electorală se sancționează cu amendă de la 150 la 250 de unități convenționale, aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 250 la 400 de unități convenționale, aplicată persoanei juridice.”;

²¹ <https://a.cec.md/storage/ckfinder/files/Codul-de-conduita-2023.pdf> (Accesat: 24.04.2024)

²² https://a.cec.md/storage/ckfinder/files/Proiect_REG_CEC_reflectare_mass_media_.pdf (Accesat: 24.04.2024)

Art. 701, alin. (1) – „Acțiunile intenționate, îndemnurile publice, diseminarea informației sau alte forme de informare a publicului, inclusiv prin intermediul mass-mediei, în formă scrisă, desen sau imagine, sau prin intermediul unui sistem informatic, îndreptate spre instigarea la discriminare pe motive de prejudecată se sancționează cu amendă de la 20 la 80 de unități convenționale, aplicată persoanei fizice, de la 120 la 210 unități convenționale, persoanei cu funcție de răspundere.”²³

Cod penal al RM,

Art. 346 – „Instigarea la ură sau violență, manifestată prin îndemnuri publice, diseminare a informației sau alte forme de informare a publicului, inclusiv prin intermediul mass-mediei, în formă scrisă, desen sau imagine, sau prin intermediul unui sistem informatic, împotriva unei categorii de persoane pe motive de prejudecată se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 600 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 1 an la 3 ani.”²⁴

III. Metodologie de monitorizare

Scopul

Documentarea fenomenului limbajului și comportamentului sexist în mass-media tradițională și online din Republica Moldova în perioadele electorale, dar și între campanii, pe baza unei metode de identificare și analiză temeinică a discursului public sexist și pentru nespecialiști/nespecialiste.

---

²³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140254&lang=ro# (Accesat: 24.04.2024)

²⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133090&lang=ro# (Accesat: 24.04.2024)

Efectuarea unei analize sistematice a discursului și comportamentului sexist în mass-media tradiționale și online manifestate în perioadelor electorale, precum și între campaniile pentru alegerile locale, parlamentare, prezidențiale sau referendumuri, va contribui la o mai bună înțelegere a modului în care stereotipurile de gen, discursul și comportamentul sexist se manifestă în media și va încuraja aplicarea de mecanisme și măsuri proactive pentru contracararea, prevenirea și realizarea, *de iure* și *de facto* a egalității între femei și bărbați în reprezentarea mass-media din Moldova.

Objective

1. Evaluarea limbajului sexist utilizat în discursul public și a comportamentului sexist adoptat de actorii implicați în campania electorală.

Evaluarea se bazează pe:

- a) Definiția a ceea ce constituie limbajul și comportamentul sexist în contextul campaniilor electorale care include, dar fără a se limita, limbajul derogatoriu, insultele bazate pe gen, obiectivarea candidaților și candidatelor pe baza sexului lor, tratamentul discriminatoriu, în special, al candidatelor, reprezentantelor unor candidați sau chiar a jurnalistelor.
- b) Criterii de evaluare care includ, dar fără a se limita, utilizarea limbajului sexist, tonul comunicării și efectele acestora asupra candidatelor și alegătoarelor, jurnalistelor.
- c) Colectarea datelor din diverse surse.

2. Aplicarea metodelor cantitative și de conținut în:

- a) dezbaterile electorale organizate de instituții tv și radio
- b) interviuri (tv, radio)
- c) emisiuni cu caracter electoral și neelectoral (între campanii)
- d) conferințe de presă.

Grupul țintă al monitorizării

- a) candidații și candidatele din campaniile electorale pentru diverse tipuri de alegeri, referendumuri;
- b) jurnaliștii și jurnalistele implicate în reflectarea alegerilor electorale, inclusiv alegerea acestora de a difuza o imagine sexistă (cum ar fi, de exemplu, o fotografie care subliniază anumite părți ale corpului unei candidate sau starea civilă, orientarea sexuală sau alte caracteristici la care se subliniază sau se face referire; comentarii despre corpul sau hainele candidatului/candidatei sau despre viața personală/intima a acestora etc.);
- c) persoane publice - formatori/formatoare de opinie, care se pronunță pe subiectul campaniei, exprimând și susținerea unui sau altui candidat/candidate.

Metodologia de monitorizare va acoperi ambele sexe (femei și bărbați), chiar dacă femeile sunt supuse în mod disproporționat discursului și comportamentului sexist. În plus, ar trebui consemnate toate formele de discriminare care transpar în limbaj și comportamente, deoarece unele grupuri de femei se confruntă cu diferite straturi de discurs instigator la ură, care combină sexismul cu alte forme de intoleranță sau discriminare.

Perioada monitorizării

Campaniile electorale (alegeri locale, parlamentare, prezidențiale, regionale)

Concentrare pe segmente selectate ale acoperirii media, cum ar fi anumite programe electorale speciale sau anumite momente ale zilei cu cele mai mari audiențe (de obicei, *prime time* sau dimineața radio). Decizia, în acest sens, aparține actorilor care vor monitoriza, în funcție de capacități umane și resurse financiare.

Canale media și produsele monitorizate

Dacă nu este posibilă urmărirea întregii liste de medii înregistrate, în cazul resurselor limitate, pot fi selectate instituțiile media cu cea mai mare audiență.

Eșantionul de produse media va fi ales de către instituțiile care vor monitoriza și poate fi identificat ca orice conținut care acoperă alegerile transmise de TV, radio, dar și conținutul din publicitatea politică.

Eșantionul include cazuri care apar nu numai în contextul mass-media, ci și în altele, dar sunt comentate în mass-media.

Această metodologie va fi utilizată inițial de Consiliul Audiovizualului și Centrul pentru Jurnalism Independent, dar va fi făcută publică pentru a permite oricărei organizații să o utilizeze. De asemenea, deși se pune un accent deosebit pe mass-media TV/radio, aceasta nu exclude adaptarea metodologiei la presa scrisă, la publicitatea politică și, într-o anumită măsură, la rețelele sociale.

3.1. Metode de analiză

Procesul de monitorizare se va desfășura în 2 pași, utilizându-se două instrumente principale în procesul de monitorizare:

Pasul 1

☐ Colectarea și compilarea datelor

Pasul 2

☐ Analiză și evaluare

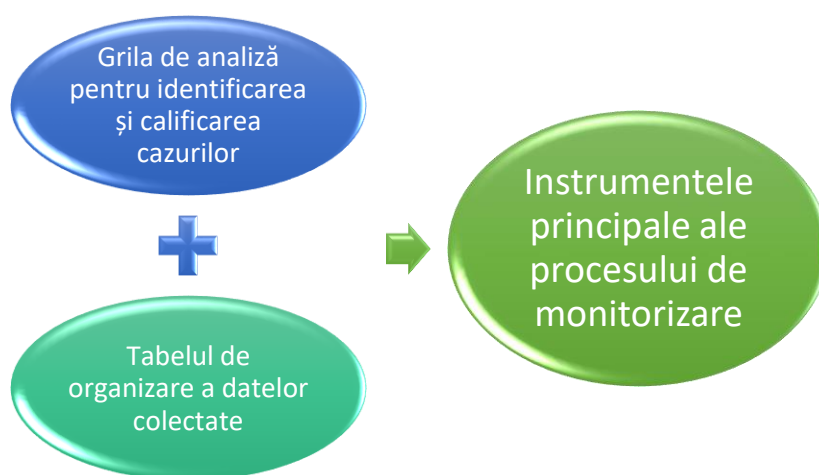
Pasul 1. Colectarea și compilarea datelor.

- A. Identificarea cazurilor pe baza tabelului de analiză cantitativă din subcapitolul 3.1.
- B. După identificare, cazul este descris în tabelul furnizat, care cuprinde o serie de categorii (data, sursa media ș.a). Datele ar putea fi colectate fie printr-o singură filă

(Excel, de exemplu), fie printr-un formular electronic de introducere a datelor care generează ulterior un fișier Excel.

Pasul 2. Analiză și evaluare.

- C. Tipul de vorbire și comportament sexist, profilul autorului, profilul victimei, caz acoperit de altă sursă media sau nu, comentariu textual etc. pot fi numărate și analizate conform grilei de analiza calitativă realizată în subcapitolul 3.2. pentru identificarea și calificarea cazurilor de limbaj sexist.
- D. În rezultat, pot fi create tabele și diagrame și scrise rapoarte de monitorizare care relevă tendințe ale fenomenului sexist în discursul și comportamentul electoral.

3.1.1. Analiza cantitativă a datelor colectate

Din totalul produselor media, de selectat cele care sunt relevante tematicii analizate, cum ar fi:

- **dezbaterile electorale** unde avem proiecția discursului și comportamentului atât al jurnaliștilor/jurnalistelor, cât și a candidaților/candidatelor.
- **interviuri** ale candidaților și candidatelor, persoanelor publice în care putem distinge mărcile limbajului sexist, exprimate de jurnalist/jurnalistă prin întrebări și de invitați/invitate prin răspunsuri;
- **emisiunile cu caracter electoral și neelectoral** (între campanii) la care participă persoane publice - formatori/formatoare de opinie, candidate și candidați;
- **conferințele și briefing-urile de presă** ale candidaților și candidatelor, ale persoanelor publice, politice.

Informațiile colectate din mediile tradiționale și online selectate vor fi structurate într-un Tabel pentru colectarea datelor. Vezi modelul propus pe pagina 17.

Informațiile colectate din mass-media trebuie să includă date relevante și explicite despre:

✓ **Autorul/autoarea discursului și comportamentului sexist**

- i. Sexul (masculin/feminin/nescificat)
- ii. Tip de autor/autoare (listă cu variante multiple de definit, eventual: candidat/candidată, jurnalist/jurnalistă, persoană publică, comentariu din partea publicului cititor/ascultător/utilizatorilor rețelelor sociale etc.)
- iii. Partid politic, instituție media (dacă este cazul)

✓ **Subiectul (victima) discursului și comportamentului sexist**

- i. Sexul (masculin/feminin/nescificat)
- ii. Tipul de victimă (listă cu alegeri multiple de definit, eventual: candidat/candidată, jurnalist/jurnalistă, femei în general, feministe, apărători ai/apărătoare ale drepturilor omului, persoană publică etc.)
- iii. Partid politic, instituție media (dacă este cazul)
- iv. Victima se confruntă cu discriminări multiple? (pe baza unei game de alți factori, inclusiv, dar fără a se limita la, etnie, statut de minoritate sau indigen, vârstă, religie, statut de refugiat sau de imigrant, dizabilitate, stare civilă, origine socială, identitate de gen, orientare sexuală sau sexualitate).

✓ **Despre reacția la caz**

- i. A reacționat jurnalistul/jurnalista? (Da/Nu)
- ii. A fost raportat discursul sau comportamentul? (Da/Nu)
- iii. Cine a făcut raportul – persoana subiect al sexismului sau altcineva. Da, de persoana subiect al sexismului/ Da de altcineva/Nu)
- iv. Au fost date penalități? (Da/Nu)
- v. Dacă s-au aplicat sancțiunile, ce a fost?
- vi. Făptuitorul/făptuitoarea actului sexist (vorbiire/comportament/etc.) și-a cerut scuze?
- vii. A fost acest act de sexism difuzat/reprodus în continuare de alte mass-media? Dacă a fost, în ce context – pozitiv sau negativ/negarea unui astfel de discurs și comportament.
- viii. Necesita cazul analize suplimentare? (Da/Nu)

✓ **Despre monitor/monitoare**

- i. Numele monitorului/monitoare
- ii. Comentarii ale monitorului/monitoare, dacă există.

✓ **Imagine/fotografie sexistă (când sunt utilizate în produsele media analizate)**

- i. Cine este subiectul imaginii/fotografiei (femeie/bărbați/altul)
- ii. Cine este autorul/autoarea imaginii/fotografiei (cunoscut/necunoscut)
- iii. Există comentarii despre imagine/fotografie? Dacă da, cine le-a făcut (media, autor/autoare, politician/politiciană, jurnalist/jurnalist, publicul larg etc.)

3.1.2. Analiza calitativă (de conținut)

3.1.2.1 Discursul sexist

Grila de analiză include **mărcile limbajului sexist**, enumerate mai jos, pe care le putem identifica în produsele monitorizate. Exemplele sunt din campaniile electorale 2020 (alegeri prezidențiale), 2021(alegeri parlamentare), 2023 (alegeri locale), și au fost selectate din discursurile publice, dialogurile din cadrul emisiunilor cu caracter electoral, interviuri și dezbateri electorale. Acestea aparțin cu precădere candidaților și candidatelor implicate în competiția electorală, pe care noi i-am delegat prin vot, pe unii/unele dintre ei/ele să ne reprezinte ca președinte/președintă la Președinție, fie ca legiuitor/legiuitoare în forul suprem - Parlamentul , fie ca primar/primară și consilier/consilieră în primării și consilii raionale.

Exemplele sunt relevante și aparțin, de asemenea, și persoanelor de încredere care au reprezentat un candidat sau o candidată, formatorilor și formatoarelor de opinie, oamenilor politici și publici.

✓ folosirea generalizărilor și a termenilor cu caracter absolut   - „<i>toți bărbații care dețin puterea sunt obsedați de ...</i>”;   - „<i>orice femeie din politică are în spate un soț bogat sau un amant, care ...</i>”;   - „<i>toți oamenii lui Plahotniuc o susțin pe Maia Sandu..., căci le-o ținut crâșa la oligarhi</i>”;   - „<i>Nomenclaturiștii, evreii, Lucinschi, toți au format-o pe Maia Sandu să ne tragă încă o dată, să ne umilească!</i>” etc.   - <i>Vse mujcini izmeniaiut svoim jionam, a ia ne takoi, ia ne takoi.</i>
✓ utilizarea de termeni familiari, paternalisti, infantilizatori cum ar fi apelativele stereotipice, eufemistice, peiorative, diminutive sau forme excesiv de politicoase, pentru a desemna persoanele din categoriile discriminate: - „<i>scumpă domnișoară candidat</i>”;   - „<i>dragă dnă deputată</i>”   - „<i>Iubiți compatrioți</i>”   - “<i>Я подчиняюсь двум гагаузским дамам. И делаю это с удовольствием</i>”. Iurie Muntean, Partidul Congresul Civic a spus acesta, când i s-a făcut observație să respecte regulamentul. E un comportament sexist, deoarece candidatul trebuie să se supună regulamentului dezbaterilor și nu să cocheteze cu jurnalistele care moderează dezbaterile.   - <i>Ninocika, zdravstvuite, spasibo cto prigrasili!</i> (Ilan Shor către Nina Dimoglo, la începutul emisiunii la RenTV)   - <i>Devushka, cto vi nesiote, a vi drujite vobshe s golovoi, vi soobrajaete cto vi govorite?</i> (V. Platon către M. Sandu)
✓ aplicarea de calitative de întărire a unor stereotipuri de gen, prin care se comentează conformitatea sau neconformitatea cuiva cu aceste stereotipuri, de ex. trăsături comportamentale așteptate asociate în mod tradițional cu femeile (influențabile, indecise, geloase, posesive, venale, emoționale, isterice, materno...) sau cu bărbații (curajoși, dinamici, autoritari, violenți, insensibili, înșelători etc.), inclusiv comentarii care indică la presupusa agresivitate, severitate, asprime a femeilor care dețin sau tind spre putere ca exemplu.

- „Un bob sterp, care nu are familie nu poate conduce o țară..”
- „Care sunt valorile oponentului meu?, a ținut să facă diferența I.Dodon dintre el și M. Sandu. Acolo e zero valori. *În viața ei nu a avut familie*, merge la marșurile astea prin Chișinău (LGBT), detestă istoria țării noastre..”;
- „*Eu sunt un foarte bun fecior, tată și soț. Am o familie bună.*” (I. Dodon) Jurnalista a replicat: „Mereu vorbiți despre familie, copii și dați de înțeles că acele persoane care nu au familie și copii din diverse motive nu sunt de aceeași calitate, îi discriminați.”, iar calificativul „Jurnalistă simpatică,, este unul sexist.
- „*Doi bandiți Usatîi și Cavcaliuc au trimis la debateri electorale doua doamne, doar atâta pot?...*” (V. Costiuc)
- „Doamna Leca, *sunteți femeie și voi fi maxim de respectuos pentru că noi respectăm femeile*, dar trebuie să vă întreb despre decizia Prim-Ministrului Chicu de studii online. *Îmi pare foarte rău că trebuie să vă întreb pe DVS pentru că sunteți doar o candidată și nu aveți nici o vină. Îmi pare rău că o distinsă doamnă trebuie să răspundă pentru greșelile unui bărbat de stat fără jenă și responsabilitate.* (Vlad Bilețchi)
- „M. Sandu *umblă cu codița* pe lângă puterea din România pentru a-și face interesele personale”; *un șarpe* venit așa.. chipurile din medicină leac pentru popor. Nu!!!”
- „*Nu v-a fi frumos dacă un bărbat va întrerupe o femeie*, opina Igor Dodon în adresa moderatoarei. ”*Să nu începem să vorbim despre femei și bărbați, deoarece aici noi suntem în calitate de jurnalistă și invitat*”, a reacționat moderatoarea.
- „Am văzut cum Dodon a ajuns în ultimul hal, a coborât direct în glod. E isteric, țipă la oameni, toarnă minciuni cu găleata, îi sperie cu falsuri, îi amenință, învrăjbește societatea, împrășcă ură și venin în toate părțile.; ... *un om prăpădit*, panicat și singur...”. (M.Sandu)
- ” *Maia Sandu – koroleva idiotov, regina idiotilor, pentru ca nimeni nu apasa butonul să verifice și să se întrebe de ce ea asta face.*” (V. Platon)
- „Întrebarea o să o încep de la doamnă, *este unica reprezentantă a sexului frumos...*”- cu referire la Craevscaia-Derenova Crisitna (Putină Nestor, reprezentant candidat primar Bălți)
- ”Eu consider că o doamnă s-ar descurca cu mult mai bine la chestiunile de dirijare a culturii, a învățământului și multe alte chestii care țin de abordarea umanitară a părții sociale din raionul Ocnița.” (Gaidău Constantin, PSDE)

✓ **etichete jignitoare, insulte, defăimare, amenințări**

- ”*Păpușa Barbi a politiciii moldovenești*”
- „*Fiona guvernului moldovenesc*” (V. Catană despre prim-ministra N. Gavrilița)
- Toată țara știe că *el este pipipi* (Candidatul R. Usatîi despre Dodon)
- „Sandu este *un vampir electoral* care nu are niciun scrupul atunci când vine vorba de adunat voturi., (Gh. Cavcaliuc)
- „Tu m-ai făcut pe mine comunist? *Papagalule* ce ești. Nu râde, că o să mănânci una între coarne. Râzi ca o fasolă! Că o să îți dau cu paharul ăsta” (Candidatul Ion Purice de la PL către Ion Bulgac de la CUB)

- „Îi tare <i>țâfnoasă</i> doamna oponent politic și schimbă poziția în fiecare zi.” (despre M. Sandu)   - „Dacă mergi pe drum și vezi <i>un găinaț</i> îl ocolești, nu calci pe el...” (M. Sandu despre I. Dodon)   - „Dinu Plîngău, <i>din tine sledovateli și montajnic</i> ca din Andrei Năstase ministru de interne și cosmonavt.,, (R. Usatii)   - „Maia Grigorevna ai dat dovadă că ai fost <i>o lașă</i>... v-ați temut să veniți la o dezbatere sinceră; sunteți balconiye, de seră, din tipliți; ați dat zadnii; acum o faci pe deșteapta?... sunteți o persoană falsă, fără conținut, vă temeți și urâți oamenii,... iresponsabilă.,, (I. Dodon despre M. Sandu)   - „Maia Sandu sidela kak <i>kurita</i> v gnezde polgoda, vdrug viprignula i naciala kudahdati, bejati po Italii, Ghermanii, gde ona eshio bila.” (V. Voronin)   - I eto <i>nedorazumenie</i> v kresle Prezidenta sidit i nicego vinashivaet uje neskoliko mesiatev...” (V. Voronin despre M. Sandu)   - „Acordați-i domnului Gramma (dreptul la replică – n.m.), <i>este mai excitat.</i>” – (Craevscaia-Derenova Cristina, reprezentantă candidat primar Bălți, Grigorișin Nicolai, Partidul Schimbării)
✓ referiri stereotipice sexualizate despre vestimentație, aspect corporal, privilegierea indicilor de aparență fizică și/sau de statut marital care reprezintă seducție falsă, lingușiri, complimente despre aspectul fizic: - „<i>tânăra blondă</i>” sau „<i>mamă singuratică</i>”, „<i>băiat chipeș</i>”, „<i>burlac irezistibil</i>”   - „<i>Această fată</i> nu va reuși să inițieze niciun fel de luptă împotriva corupției...”   - „<i>Jurnalistă simpatică și profesionistă</i>”; „Este un calificativ sexist”, a replicat jurnalista. „Pot fi și foarte urâtă, însă aceasta nu mă face o jurnalistă mai puțin competentă.”   - „<i>Podoaba asta de președinte</i>” (Vladimir Voronin, postare pe FB)   - „La noi în mulți <i>businessmani cu burta care nu-i încapă la jeep, s-au deprins să nu plătească impozite.</i>” (Andrei Donică);
✓ glume, umor deplasat, aluzii cu tentă sexuală, vulgarități   - „<i>Rămânem până în zori. Să nu îi spunem doar Galei</i> (soția invitatului),, – o replică nereușită a unui candidat la propunerea jurnalistei să rămână pe pagina de facebook să continue discuția.   - „<i>Cine plătește fata, acela o dansează!</i>”, aluzie la finanțarea instituțiilor media.   - Andrei Nastase declarație referitor la oponentii electorali: <i>Noi nu umblam cu kuvalda și montirovka!</i>   - R. Usatii: Eu mă duc în parlament să fac regulă, dar în discuții cu <i>dalbaiobii tai de la PAS</i>, pardon, eu nu vreau...   - „<i>Ești bărbat băi...Luați-l în brațe ca pe o mireasă proastă... Duceți-l dracului și zvârliți-l în România.</i>” (Vasile Costiuc)

✓ slut shaming (tratarea femeilor ca târfe; act de blamare a femeilor pentru comportamentul sexual (și nu doar!) pe care îl au și care nu se încadrează în normele sociale)   - „<i>multe jurnaliste sunt niște curve, dar pretind a avea valori și a fi profesioniste...</i>”

Strategiile de marginalizare a experienței feminine, de regulă, sunt dublate, în afară de expresiile abjecte și de alte mecanisme discursive în special în mass-media, care nu trebuie ignorate, ci excluse.

Ne referim la:

✓ înlocuirea frecventă a identității profesionale cu cea de gen   - „<i>femeia</i>” în loc de „<i>primara T.Badan.; deputata din formațiunea...; judecătoarea L.J., asistenta medicală O.N.</i>”   - „<i>Când a ieșit la dezbateri la Moldova 1, noi am înțeles că această femeie (referință la contracandidată) nu este pregătită să devină nici primar local, undeva într-o comună din raionul Briceni</i>”
✓ punerea la îndoială a inteligenței, competenței, consistenței, experienței   - „<i>Dle Gramma, ..., luați niște cifre în față, ca să păreți mai deștept în fața alegătorilor</i>” (Craevscaia-Derenova Cristina, reprezentantă candidat primar Bălți, Grigorișin Nicolai, Partidul Schimbării către Serghei Gramma, reprezentant candidat primar Bălți, Moroșan Maxim, PSRM)   -
✓ comentarii despre informațiile personale reale sau presupuse ale unei persoane, inclusiv despre viața (non-)conjugală, (non-)familială, (non-)parentală, dragostea și/sau viața sexuală
✓ desemnarea unei femei prin relația ei cu un bărbat, readucerea femeilor la rolul lor de soție sau mamă, numirea indirectă, adiacentă unei personalități masculine: - <i>soția lui ...</i>, „<i>fiica/soacra lui ...</i>”, „<i>amanta/concubina lui...</i>”   - „<i>Ea este sluga lui Plahotniuc și...</i>”   - „<i>E o persoană care este susținută acum și de mulți lideri de partid, care sunt responsabili de furtul miliardului ...</i>”
✓ folosirea cuvintelor care exclud   - „<i>Licitații blocate de Ea și așa-numitul guvern Harvard de anul trecut</i>”;   - „<i>Stimați agenți economici, eu vă propun să vă gândiți foarte bine pe cine veți susține peste zece zile. Pe cea care vrea să aducă probleme internaționale și să distrugă producătorul autohton sau pe echipa socialiștilor care vor să dezvolte economia națională, să susțină producătorul autohton, să construiască parcuri naționale, să investească în continuare în drumuri.</i>”   - „<i>El și guvernul lui de buzunar sunt.....</i>, (referință la I. Dodon)

- „El este foarte slab și controlabil; tovarășul...”
✓ utilizarea numelor generice și a numelor de profesii/funcții/poziții doar la masculin
- <i>candidat, primar, deputat, ministru, președinte, alegător, simpatizant, jurnalist, reporter etc.</i>   - „Apropo, anul trecut, în luna august, fiind <i>prim-ministru</i>, Maia Sandu a insistat și a blocat reparația drumurilor în țară; <i>Contracandidatul meu</i> declară că dacă ar fi referendum pentru Unire” (Briefing de presă susținut de Igor Dodon)   - „<i>conducătorul acestei țări; oponentul meu; ea</i> (n.n. Maia Sandu) <i>este un politician slab</i>”   - „<i>în calitate de președinte</i> voi fi de partea oamenilor”   - „<i>Candidatul PAS la prezidențiale, Maia Sandu</i>, cheamă funcționarii publici să nu se lase intimidați și șantajați de actuala putere de la Chișinău.”   - „...devenind <i>șef de stat</i> s-o ajutăm să redreseze situația din țară și din societate..”
✓ negarea inegalităților de gen, banalizarea violenței bazate pe gen, denigrarea feminismului, activismului, politicilor pentru egalitatea de gen și a minorităților sexuale
- „Sunt un familist, am familie tradițională, cresc doi copii. Sunt totalmente împotriva celor... a celei propagande a relațiilor netradiționale. În calitate de viitor primar general nu numai mă voi ascunde după o declarație sau alta în ziua sau în zilele, <i>când se fac marșurile estea LGBT la Chișinău, dar activ mă voi folosi de prevederile legislației naționale și Convenției Europene pentru apărarea Drepturilor Omului pentru a nu permite persoanelor, care încearcă să facă propagandă a relațiilor netradiționale în școli, în general, în societate să bată în acest institut al societății, cum este familia</i> ”. (V. Bolea, Partidul Renaștere).

3.1.2.2. Comportamentul sexist (indicii pe criteriu de sex)

✓ înjosirea, batjocorirea sau ridiculizarea persistentă a unei persoane
✓ răspândirea de zvonuri rău intenționate, bârfe sau insinuări nefondate
✓ amenințări sau abuzuri verbale
✓ amenințări sau agresiuni fizice

✓ subminarea sau împiedicarea deliberată a acțiunilor de campanie electorală a unei persoane
✓ gesturi agresive sau amenințătoare
✓ gesturi și/sau zgomote care sugerează sau imită un act sexual sau animale
✓ priviri sugestive sau fluierat
✓ imitarea vocii, a mersului sau a altor gesturi, caricatură sau chicot
✓ invitații sau solicitări neadecvate
✓ contact fizic nedorit

NOTĂ! Analiza de conținut va cuprinde și rubrica

Tendințele pozitive atestate din punct de vedere al limbajului, atitudinii și/sau comportamentului din perspectiva echilibrului de gen în abordarea unor subiecte (atunci când acestea există).

Se are în vedere consemnarea exemplurilor de discurs și comportamente corecte (cu indicarea numelor persoanelor, formațiunilor politice, instituțiilor media), bazate pe respect reciproc, nesteriotipice, echilibrate ca mesaj și atitudine din perspectiva genului, care denotă tratament echitabil în raport atât cu bărbații și femeile implicate în competiția electorală, funcționarele și funcționarii electorali, alegătorii și alegătoarele, cât și cu jurnalistele și jurnaliștii care moderează dezbateri, emisiuni sau realizează interviuri, știri ș.a. produse media relevante.

IV. Bibliografie

1. Bard Christine, Le Nan Frédérique, *Dire le genre - Avec les mots, avec le corps*. Postfață de Éliane Viennot. Editura CNRS, 2019, 301 p.
2. Bou-Franch, Patricia & Garcés-Conejos Blitvich, Pilar, *Gender ideology and social identity processes in online language aggression against women*. „Journal of Language Aggression and Conflict”, 2014, 2:2, page 226-248. Disponibil: https://www.academia.edu/9704311/Bou_Franch_Patricia_and_Garc%C3%A9s_Conejos_Blitvich_Pilar_2014_Gender_ideology_and_social_identity_processes_in_online

- [language aggression against women Journal of Language Aggression and Conflict 2 2 226 248?rhid=28841924454&swp=rr-rw-wc-37943118](#)(Accesat: 19.06.2024)
3. *Femme, j'écris ton nom... Guide d'aide à la féminisation des noms de métiers, titres, grades et fonctions*, Paris, 1999. Centre National de la Recherche Scientifique. Institut National de la Langue Française. Directeur: Bernard Cerquiglini
  4. Gelber Katharine, "Differentiating Hate Speech: A Systemic Discrimination Approach". In: Critical review of International Social and Political Philosophy, 2019, pages 1–22. Disponibil: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13698230.2019.1576006?scroll=top&needAccess=true> (Accesat: 19.06.2024)
  5. Gygax Pascal, Zufferey Sandrine, Gabriel Ute, *Le cerveau pense-t-il au masculin? Cerveau, langage et représentations sexistes*. Publisher: Le Robert, 2021, 176 p.
  6. *Guidelines for Gender-Fair Use of Language*. The National Council of Teachers of English (NCTE), Revised 2002, *Women in Literacy and Life Assembly* (WILLA)
  7. Houdebine Gravaud Anne Marie, *Femeia invizibilă sau despre invizibilitatea femeii în limbaj*. Iași: Editura Universității „Al.I.Cuza”, 1997, traducere Doina-Mihaela Sava, Maria Carpov
  8. Miller C., Swift K., *The Handbook of Nonsexist Writing*. New York: Barnes and Noble, Harper&Row, 1980
  9. *Online gendered disinformation and sexist hate speech. Intersectional Feminist Media Development*. Learning Brief No. 2. Disponibil: https://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2023/03/IMS-Online-gendered-disinformation_final.pdf (Accesat: 22.04.2024)
  10. *Pour une communication publique sans stéréotype de sexe. Guide pratique*, Paris, Direction de l'information légale et administrative, Paris 2016. Disponibil: <https://mission-egalite-f-h.parisnanterre.fr/notre-politique/guide-pratique-pour-une-communication-publique-sans-stereotype-de-sexe> (Accesat: 11.04.2024)
  11. Raistrick Nick, Ellena Monica, *Manual despre dezinformare. Ghid pentru jurnaliștii, comunicatorii și organizatorii de campanii din Moldova*, Ch., 2023
  12. Rebecca McPhillips and Susan A. Speer, *Sexist Discourse*, University of Manchester, 2015. Disponibil: https://pure.manchester.ac.uk/ws/portalfiles/portal/33172192/FULL_TEXT.PDF (Accesat: 21.04.2024)
  13. Richardson-Self Louise, *Woman-Hating: On Misogyny, Sexism, and Hate Speech*. În: HYPATIA, Jurnal de filosofie feministă, Volumul 33 , numărul 2, 2018, p. 256-272. Disponibil: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/hypa.12398> (Accesat: 22.04.2024)
  14. Spender D., *Man Made Language*. Publ. Routledge&Kegan Paul, 1980
  15. Viennot Éliane, *Non, le masculin ne l'emporte pas sur le féminin!* Editor: Edițiile IXe, Colectie:XX-YZ, 2017, 136 p.;
  16. Warren Virginia L., *Guidelines for Non-Sexist Use of Language*. In: Proceedings and Addresses of the American Philosophical Association, February 1986
  17. Wardle Claire, Derakhshan Hossein, *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking*. Strasbourg: Council of Europe, 2017, 107 p.

